

THE SEMANTICS OF ROMANIAN PHYTONIMS

Nagy Imola, Assist. Prof., PhD, Sapientia University of Târgu-Mureș

Abstract: This paper focuses on the terminology of horticulture and the interferences between Romanian and Hungarian plant names. We wish to present a set of Romanian plant names which have been considered calques in the specialist literature. We also aim to approach the issue of the historical evolution of the Romanian botanical terminology, covering aspects related to the differences between technical, semitechnical terms and items from the general vocabulary.

Keywords : terminology, scientific and popular, taxonomy, botanical names.

Cercetările terminologice reprezintă o ramură în expansiune a cercetărilor de tip lingvistic, acest tip de studiere a unor fenomene de limbaj specializat având întotdeauna o puternică componentă interdisciplinară. Terminologia este o lexicologie specializată (Cabré: 1999), adică este știința care se ocupă de comunicarea specializată și de aspectele limbajelor specializate, profesionale. Ileana Busuioc și Mădălina Cucu precizează că „situația de comunicare care face obiectul de studiu al unei științe tinere cum este terminologia este *comunicarea specializată*, care se definește prin faptul că indivizii sociali comunică între ei într-un cadru socio-profesional specializat. Această situație generează un vocabular de specialitate, o terminologie, de fapt un limbaj specific, cu o circulație clar definită.” (Busuioc-Cucu) Faptul, că terminologia este probabil cea mai tânără ramură a cercetării lingvistice este trădat și de faptul, că obiectul de studiu al ei nu are încă o denumire unică și unanim acceptată, și situația este similară atât în limba română (unde întâlnim deopotrivă *limbaj specializat, limbaj profesional, comunicare specializată, comunicare profesională, tehnolect*), cât și în cea engleză (*specialized languages, special languages, specialized communication, technical English, scientific English, English for special or specific purposes-ESP, English for Occupational Purposes, Professional English* sau, mai recent *Academic and Professional Languages* (Nagy, 2011). În limba maghiară există doi termeni concurenți, *szaknyelv* și *szakmai nyelvhasználat*, dintre care primul pare să câștige teren.

În acest articol ne propunem să abordăm terminologia științelor horticole în special prin prisma numelor de plante românești și a modului în care ele au evoluat, mai ales din perspectiva contactelor cu alte limbi. Aspectele semantice și terminologice ale fitonimelor românești este privit în special în relație cu fenomenul calchierii. Cunoașterea și denumirea plantelor are o istorie îndelungată. Din antichitate până în Evul Mediu predominau sistemele utilitariste (Săvulescu, 2010). Taxonomia linneană a fost precedată de contribuția lui Gaspar Bauhin (*Pinax theatri botanici*, 1596), care a încercat să introducă sistemul binominal în nomenclatură. Părintele sistematicii este Carl von Linné sau Linnaeus, un botanist suedez care introduce, în 1753, nomenclatura binară, în limba latină (*Species Plantarum*- 1753, *Systema Naturae* - 1758).

În secolul al XIX-lea latina era tot mai intens concurată de numeroasele limbi naționale, și pentru a se evita instaurarea unui haos terminologic, Congresul Botanic de la Viena (1905) a impus obligativitatea utilizării denumirilor latine ca denumiri științifice oficiale. Azi, unicitatea și standardizarea numelor de plante este asigurată și reglementată de coduri de nomenclatură : *Codul Internațional de nomenclatură botanică (The Melbourne International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants, Codul Internațional al Plantelor Cultivate (The International Code of Nomenclature for Cultivated Plants*.

În ceea ce privește denumirea plantelor în limba română, Dumitru Bejan (1991) observă că prima atestare scrisă a unor nume românești de plante se află într-un manuscris

de la 1700, care cuprinde un glosar slavo-român, intitulat *Glosar de plante slavono-român*, reprodus de M. Gaster la pagina 355-357 din *Chrestomația română*, vol I, București, 1891. Glosarul cuprinde două părți: un glosar de *erburi* și un glosar de *pomi*. Ioan Milică (2010) citează și alte cercetări mai recente care arată că primele atestări ale numelor de plante ar fi mai vechi. „În studiul introductiv la *Dictionarum valachico-latinum*, Editura Academiei Române, București, 2008, Gheorghe Chivu (2008, p. 12) editorul textului concluzionează, în baza unor dovezi clare, că dicționarul a fost scris fără dubiu la mijlocul secolului al XVII-lea (la o dată cuprinsă între 1640 și 1660). Cu privire la denumirile de plante, editorul textului comentează că dicționarul oferă ... specialiștilor cel mai bogat inventar de termeni etnobotanici dintre scrierile românești alcătuite până la mijlocul secolului al XVIII-lea” (Mică, 2010).

Printre cei mai importanți autori români în literatura botanică Elena Săvulescu (2010) îi citează pe Alexandru Borza, *Starea de azi a cunoștințelor despre filogenia plantelor*, Iuliu Prodan, *Flora pentru determinarea și descrierea plantelor care cresc în România*, Alexandru Beldie, *Flora României*, Traian Savulescu, *Flora RP Române*, vol I-XIII. Studiul denumirilor de plante a fost efectuată, pe teren românesc, mai ales de D. Bejan (*Nume românești de plante*, 1991, Cluj-Napoca) și Al Borza (*Dicționar etnobotanic*, 1968, București).

Andrei Negru face o analiză pertinentă a concluziilor formulate de Bejan în legătură cu istoria terminologiei botanice românești. Una dintre aceste concluzii este legată de originea termenilor etnobotanici: „Sub aspectul istoriei terminologice românești, începuturile acesteia trebuie căutate în numele de plante dacice cuprinse în lucrările învățaților antici (Pseudo-Apuleius-Platonicus) ... A doua componentă a fundamentului lexicului botanic românesc, mult mai numeroasă și mai importantă o constituie numele de plante aduse de romani odată cu venirea lor în Dacia ” (Negru, 2010: 86, apud Bejan, 1991:230). Iată câteva exemple: carpen (*Carpinus*), ulm (*Ulmus*), cireș (*Cerasus*), fag (*Fagus*), plop (*Populus*), etc.

În privința influenței altor limbi, Bejan subliniază rolul unor limbi proxime: „influențele exercitate asupra limbii române, prin aceasta și asupra lexicului botanic românesc, sunt: parțial slavă, bulgară, germană, greacă bizantină. Maghiară, sârbo-croată, turcă veche, ucraineană... franceză, germană, italiană și engleză, fiind influențe mai noi” (Negru, 2010: 86, apud Bejan, 1991:235). Nomenclatura botanică românească se constituie din elemente moștenite (dacice, latine), elemente împrumutate și elemente create din calchieri ale numelor științifice internaționale. În articolul său, Andrei Negru pune problema a ceea ce el numește *situații de impas ale nomenclaturii botanice naționale* sau haos în circulația uzuală scrisă și vorbită a nomenclaturii românești. „Adevărul este că majoritatea absolută a genurilor și speciilor de plante ... nu au denumiri în limba maternă sau, deseori, denumirile românești ale speciilor sunt omonime (mai multe specii poartă a singură denumire română) ori sinonime, dialecte locale (o singură specie poartă mai multe denumiri românești). Aplicarea în literatura de botanică taxonomică numai a denumirilor populare de plante reprezintă nu altceva decât un ecou ... al conceptului depășit de poporanism” (Negru, 2010:87). Autorul aduce, ca exemplu de precizie taxonomică ce poate servi ca model pentru nomenclatura științifică românească nomenclatura rusească. Motivul? Traducerea și calchiera din latină ca procedeu de formare a numelor științifice în limba națională. „Peste 90% din denumirile științifice naționale rusești ale speciilor reprezintă traduceri și preluări ale denumirilor latinești, iar cca 6-7 % sunt selectate din multitudinea denumirilor vocanularului popular rusec... botaniștii ruși au standardizat denumirile rusești și ale taxonilor familiari ... utilizând procedeu de traducere sau preluare și adaptare a denumirilor latinești la specificul limbii ruse contemporane”. (Negru, 2010: 88)

Se consideră că denumirea științifică (*nomen scientificum*) este cea latină, nomenclatura științifică a suferit, pe parcursul timpului, un proces de uniformizare și standardizare, din cauza necesității unei denumiri precise și stabile, universal valabile pentru plante.

În același timp, se consideră nume științific și numele de plante în limbi naționale, dacă sunt îndeplinite criteriile unui proces denominativ științific, un nume corespunzându-i doar unei specii. (Negru, 2010: 88) Denumirea taxonului în limba națională se numește și ea denumire științifică, doar dacă nomenclatura botanică este standardizată și elaborată, fiecărui taxon îi corespunde o singură denumire științifică. Există, pe lângă denumirea științifică în limba latină și în limba națională, așa-numitele denumiri populare ale plantelor (*folk taxonomy*), care cunosc fenomene precum sinonimia, omonimia, etc. Există, prin urmare, o nomenclatură botanică internațională, nomenclatură botanică națională și o nomenclatură botanică populară. În terminologia botanică savantă denumirea genului este un fel de nume de familie, iar numele speciei are funcția unui prenume.

Taxonomia botanică populară (*folk taxonomy*) se referă la numele popular al plantelor Linnaeus a publicat, și el, o Floră a Suediei, o colecție a numelor populare de plante din țara sa natală (*Flora Svecica*, 1745); aici, el a înșirat numele populare (binominale și ele) alături de cele științifice. Primele nume date plantelor în istorie au fost denumirile populare. Numele populare au următoarele dezavantaje: au valoare regională; nu toate speciile au nume popular, uneori numele popular se adresează genului întreg (mărul, ne referim la genul *Malus*, nu la specie); specii, genuri sau familii diferite pot avea același nume popular, de exemplu *Lathyrus tuberosus* (o buruiană) și *Nigritella nigar* (o orhidee) au același nume popular românesc, *sângele voinicului* (Săvulescu, 2010).

Numele populare nu sunt standardizate sau reglementate prin documente internaționale, asemenea numelor științifice latinești sau numelor plantelor cultivate. Ortografierea numelor populare urmează regulile ortografice generale ale diferitelor limbi. Totuși, în general se recomandă scrierea lor cu caractere romane, cu inițiale mici, excepție făcând doar numele de persoane sau toponimele. Scrierea cu litere mici se aplică și atunci, când un nume propriu se transformă în nume comun. În limba română, ortografia numelor de plante se supune ortografiei generale a substantivelor comune, și anume se scriu, în general, cu literă mică. Varietățile de plante, de animale, soiurile de vin, produsele alimentare se scriu, și ele, cu literă mică: cabernet, cornul-caprei (varietate de ardei), ionatan¹, etc.

În volumul *Nume românești de plante* Dumitru Bejan prezintă, pe lângă principalele izvoare ale lexicului botanic românesc, și o analiză a structurii acestuia. În opinia cercetătorului lexicul botanic românesc cuprinde un strat primar și un strat secundar. Stratul primar „cuprinde cuvinte al căror sens (fundamental) se referă, în general, numai la lucrul denumit, adică la planta respectivă, ea fiind divizată în nume de plante moștenite și nume de plante împrumutate” (Bejan, 1991: 31). Cu alte cuvinte, stratul primar ar cuprinde denumirile moștenite din limba latină și denumirile de origine dacică, iar stratul secundar ar cuprinde denumirile de plante împrumutate din alte limbi. Bejan, de asemenea, face diferențierea dintre denumirea populară a plantelor (subiectul principal al volumului său) respectiv taxonomia științifică. „Numele populare (românești ale plantelor) se opun numelor culte, oficiale, literare ale acestora, cele din urmă fiind moștenite din limba traco-dacilor și din latină, împrumutate din limbile cu care româna a venit în contact direct sau indirect (atât cele din stratul primar, cât și cele din stratul secundar) și calchiate (de botaniști ori de către alți cunoscători ai plantelor) după numele științifice ori inventate de ei pentru limbajul lor specializat.... Specialiștii (botaniștii în special) au opus numele populare ale plantelor numai

¹ www.ortografia.ro

numelor științifice ale acestora, nume identice la unii cu numele latine ale plantelor, deoarece se uzează de cuvinte latinești și de cuvinte din alte limbi, dar latinizate. Opoziția trebuie făcută și cu alte straturi ale lexicului botanic, adaptări și traduceri după numele științifice și nume colecționate sau împrumutate din alte limbi (din stratul secundar), nume care, în cea mai mare parte, au intrat în categoria numelor oficiale, generalizate, standardizate ... care țin mai mult de limbajul specialiștilor. O parte din ele a ajuns (de sus în jos, pe căi cărțurărești) și în popor, fără însă a le putea zice denumiri populare” (Bejan, 1991: 36-37). Acest ultim fenomen semnalat de Bejan nu este nimic altceva decât fenomenul de migrare a termenilor din categoria termenilor tehnici, semi-tehnici și vocabularul general. Dacă la începutul implementării modelului științific acesta a fost influențat de modelul empiric, azi putem vorbi de o inversare a rolului și modelul savant exercită o influență modelatoare asupra modelului empiric: un exemplu în acest sens ar putea fi denumirea populară de mătrăgună, înlocuită treptat cu termenul științific de beladonă, termen care a migrat din categoria de *terminus tehnicus* în vocabularul general. Un fenomen asemănător s-a întâmplat și cu înlocuire unor denumiri populare cu denumiri de soiuri sau denumiri latinești aparținând taxonomiei științifice: mangold pentru sfeclă pentru pețiol (*Mangold lucullus* în latină, mángold în limba maghiară), echinacea (*Echinacea purpurea* în latină, bibor kasvirág în limba maghiară), latirus (*Lathyrus odoratus* în latină, szagos lednek în limba maghiară), anemona (szellőrózsa în limba maghiară) sau degetar (*Digitalis purpurea*) denumit recent floare de gloxinia.

Denumirea populară este strict definită de Bejan, din această categorie fiind excluse împrumuturile de orive natură. „Criteriul esențial de încadrare a unui nume de plantă în categoria celor populare ar trebui să fie deci crearea acestuia pe terenul limbii de către categoriile sociale amintite (țărani, învățătorii, preoții), din materialul existent în limbă și prin procedee specifice acesteia, nume care astfel creat se opune unui nume științific, unui nume moștenit sau împrumutat, unui nume rezultat din numele științific al plantelor, cu alte cuvinte unui nume oficial, generalizat, standardizat, chiar tehnic al plantei, acestea putând intra în categoria numelor literare” (Bejan, 1991: 37).

Printre termenii botanici românești cu etimologie maghiară Bejan amintește: acaț (*Robinia pseudoacacia*, akác în limba maghiară), agriș (*Ribes grossularia*, egres în limba maghiară), boglar (*Ranunculus sceleratus*, boglárka în limba maghiară), bolonică (*Sium latifolium*), captalan (*Petasites hybridus*), hadlan (*Cannabis sativa*), mohor (*Setaria*, muhar în limba maghiară). Printre denumirile du trei etimologii mai găsim următorii termeni cu etimologie maghiară, gemană și sârbocroată: ribizli (*Ribes rubrum*), maghiară, germană și bulgară : cartafiol (*Brassica oleracea* var. *botrytis*, karfiol în limba maghiară).

În subcapitolul *Nume românești de plante carea au corespondente în alte limbi* Bejan include acele denumiri care sunt calchiate după diverse limbi cu care româna a intrat în contact. Notăm că selectăm acele exemple în care paralelismul este semnalat în limbile engleză sau maghiară.

Printre denumirile în cazul cărora numele plantelor apare în mai multe limbi există cazuri în care structura numelui este identică: Arborele vieții (*Thuja*): arbor vitae în engleză, arțar-alb (*Acer pseudoplatanus*): fehér jávorfa în maghiară, alune-de-pământ (*Arachis hypogaea*): földimogyoró în maghiară, ground nut în engleză, cireașa lupului (*Atropa belladonna*): farkas cseresznye în maghiară, creasta cocoșului (*Celosia crestata*): kakastaréj în maghiară, fasole soia (*Ghycine hispida*): szójabab în maghiară, soy bean în engleză, gura leului (*Antirrhinum majus*): oroslánszáj în maghiară, floare de nu-mă-uita (*Myosotis*): nefelejts în maghiară, forget-me-not în engleză, pecetea-lui-Solomon (*Polyognatum*): salamonpecsét în maghiară, Solomon’s seal în engleză, ridiche de lună (*Raphanus sativus* ssp. *radicula*): hónaposretek în maghiară, salcie plângătoare (*Ruscus aculeatus*): szomorúfüz

în maghiară, weeping willow în engleză, urechea șoarecelui (*Hieracium pilosella*): mouse-ear hawkweed în engleză, egérfül fű în maghiară.

O altă subcategorie a acestor posibile calcuri o reprezintă cazurile în care structura numelui nu este aceeași, dar păstrează o invariantă: cruciuliță (*Senecio*): keresztfű în maghiară, găscariță (*Arabis alpina*) lúdfű în maghiară, iarba lui Timofte(u/ie) sau timoftică (*Phleum pratense*): Timothy grass în engleză. Notăm că în aceste cazuri calchierea s-ar fi putut produce pe modelul englezesc atât în limba maghiară, cât și în limba română.

Un al doilea tip de calcuri sunt numele cu structură identică în limbile română, maghiară și germană. Printre acestea unele au structură identică: barba caprei (*Filipendula ulmaria*): kecskeszakállfű în maghiară, Geißbart în germană; ceapă-de-iarnă (*Allium fistulosum*): téli hagyma în maghiară, Winterzwiebel în germană; cireșa evreului (*Physalis alkekengi*): zsidócserseszyne în maghiară, Judenkirsche în germană; floarea broaștei (*Taraxacum officinale*): békavirág în maghiară, Krotenblume în germană, floarea clopotului (*Aquilegia vulgaris*, denumită și căldărușă în limba română): harangvirág în maghiară, Glockenblume în germană; laptele lupului (*Euphorbia*): farkastej în maghiară, Wolfmilch în germană; lemn-de-acăț (*Robinia pseudoacacia*): akácfa în maghiară, Akazienbaum în germană; mama-secării (*Claviceps purpurea*): anyarozs în maghiară, Mutterkorn în germană; varză chel (*Brassica oleracea* var. *sabauda*): kelkáposzta în maghiară, Kilkraut în germană; salata iepurelui (*Prenanthes purpurea*): nyúlsaláta în maghiară, Hasenlatic în germană. Altele au o structură parțial identică: cocoșei (*Eryotronium dens-canis*): kakasmandikó în maghiară, Kockoschamandiko în germană sau trâmbițar (*Catalpa bignonioides*): trombitafa în maghiară, Trompetenbaum în germană.

Un al treilea tip de calc este paralelismul denumirilor română și maghiară: alac roșu (*Triticum spelta*): piros alakor în maghiară; barba-lui-aron (*Arum maculatum*): áronszakáll în maghiară²; brusturul măgarului (*Petasites hybridus*) szamárlapu în maghiară³; coardă-de-găină (*Anagalis arvensis*): tyúkhúr în maghiară; fasole bihalcă (*Phaseolus multiflorus*): bivalypaszuly în maghiară; floarea cucului (*Cypripedium calceolus*): kakukkvirág în maghiară; floarea secfii (*Anthemis nobilis*): szekfű virág în maghiară; floare-de-stea (*Lycninus calcedonica*): csillagvirág în maghiară; iarbă-de-cale (*Plantago major*): útifű în maghiară; lemnul domnului (*Arthemisia abrotanum*): istenfa în maghiară; mărul lupului (*Aristolochia clematitis*): farkasalma în maghiară; macrișul calului (*Rumex acutus*): lósóska în maghiară; macul cioarei (*Hibiscus trionum*): varjúmák în maghiară; părul orfanei (*Adiantum capillus veneris*): árvalányhaj în maghiară; pute-Lizi (*Pelargonium zonale*): bűdös Lizi în maghiară; rujă-bajă-roșie (*Paeonia officinalis*): piros bazsarózsa în maghiară; sacfii turcesc (*Dianthus barbatus*): törökszekfű în maghiară; spinul asinului (*Paliurus spina-christi*): szamártövis în maghiară; strugurii câinelui (*Solanum nigrum*): ebszóló în maghiară; viorea-de-tot-felul (*Matthiolaincana*): mindenféle viola în maghiară. Semnalăm, că unele dintre denumirile românești sus amintite au rămas denumiri populare, unele cu circulație regională (de exemplu sacfii turcesc denumită în taxonomia științifică latină sau internațională *Dianthus barbatus* poartă denumirea de garofiță turcească sau de grădină în taxonomia științifică românească).

Bejan mai oferă exemple de calcuri după limbile germană, franceză, ucraineană sau sârbo-croată, aspect asupra căruia nu insistăm. Bejan consideră că „cele mai multe din numele de plante analizate mai sus ar putea fi rezultatul imitării unor modele din limbile cu care româna a venit în contact direct și indirect. Acolo unde numele au aceeași structură în mai multe limbi deodată, acestea au ajuns în limba română prin intermediul maghiarei sau germanei mai ales, lucru demonstrabil mai cu seamă prin aceea că ele provin cu preferință

² În limba engleză este Aaron's beard, deci ar putea fi un calc după model englezesc

³ szamárkóro este o alta denumire, nesemnalată de Bejan, iar brusturul măgarului este un calc identic după szamárkóro, nu după szamárlapu

din lucrări aflătoare în Transilvania. Același argument se poate aduce și pentru numele de plante a căror structură ar putea calchia structura numelor din maghiară și germană. Fenomenul ar putea fi și invers adică din limba română unele nume să fi intrat în limbile respective. și aceste nume fac parte din categoria celor oficiale, cărturărești și generalizate ale plantelor. Normal că unele dintre ele s-au răspândit și în popor” (Bejan, 1991: 165).

După trecerea în revistă a calchierii denumirilor de plante după diverse modele, Bejan dezvoltă (în capitolul intitulat *Calcuri ale numelor științifice*) tema migrării termenilor dinn taxonomia internațională în taxonomia științifică sau cea populară în limba română. „Multe nume românești de plante care aproape în toate lucrările de etnobotanică și botanică românească ori de altă natură sunt considerate populare, provin, în realitate, de la numele științifice (ale plantelor) prin calchiera (traducerea ori adaptarea) acestora în limba română. În felul acesta, ele intră mai degrabă în categoria numelor oficiale, standardizate și generalizate ale plantelor, parte din ele ținând de limbajul specialiștilor. Procedul de a denumi în acest fel plantele este de natură cărturărească, el aparținând astfel specialiștilor din domeniul botanic... Odată create, o bună parte din aceste nume a pătruns, prin mijlocirea cărților de botanică, de medicină populară, de farmacie și a păturilor instruite din mediul rural în popor. După această difuzare verticală (de sus în jos), ele au fost răspândite prizontal (de la o colectivitate la alta), ceea ce, după părerea noastră, nu le dă statut de nume populare” precizează Bejan (Bejan, 1991: 169). Fenomenul traducerii și adaptării numelor științifice ale plantelor în limba română, atât de bine simțită azi, a început odată cu documentarea în scris a terminologiei botanice românești, printre primele surse Bejan amintind multe cărți și volume ale unor specialiști maghiari (Benkő József, 1783, *Nomenclatura Botanica. Füzéres nevezetek. Linneus rendi "zerént"*), și s-a intensificat spre sfârșitul secolului al XIX-lea, atunci când terminologia latină și cea românească apar deja paralel în lucrările de specialitate. Aceste denumiri românești de plante după modelul științific latinesc nu sunt considerate denumiri populare *stricto sensu*, Bejan consideră chiar că ele sunt cunoscute mai ales de specialiști, doar parțial de nespecialiști, aparținând astfel, categoriei termenilor tehnici sau semitehnici. „Pentru terminologia românească a plantelor considerăm fundamentală opoziția dintre numele populare românești ale acestora și cele oficiale, oficial fiind sinonim aici cu literar, comun, generalizat și chiar standardizat. Prin numele oficial al unei plante înțelegem numele sub care apare planta respectivă în literatura cultă, în literatura de specialitate, în dicționare (sub formă de cuvânt-titlu), în limbajul presei, al radioului și al televiziunii, în etichete la oficii farmaceutice, în cursurile universitare, etc. Sursele limbajului oficial botanic sânt numele moștenite și împrumutate ale plantelor, calcurile după numele științifice și după alte limbi, și numele create de specialiști. În plus, multe nume populare de plante au devenit nume oficiale, după cum unele dintre numele oficiale ale plantelor au ajuns pe diferite căi în popor, între cele două componente ale limbajului botanic românesc existând o zonă de interferență, care exclude deci o delimitare rigidă a lor” (Bejan, 1991: 237)

Printre influențele importante Bejan amintește rolul influenței slave, bulgare, germane, grecești, maghiare, turcești, și mai recent franceze, italiene, engleze. „Am făcut o diferențiere între împrumuturile provenite din perioadele arătate mai sus (cuprinse în stratul primar) și între împrumuturile de metafore (curpinse în stratul secundar, care au intrat în limba română probabil mai târziu). Numele de plante împrumutate din alte limbi și curpinse în stratul primar se referă la plante cultivate (arbuști și pomi fructiferi, fructe, legume, plante industriale) și necultivate (arbori și arbuști, plante medicinale, plante industriale, plante ornamentale). ...Pe lângă componentele etimologice arătate mai sus, lexicul botanic românesc cuprinde și altele, în care se includ nume de plante asemănătoare ca structură cu cele curpinse în subdiviziunile mari ale lexicului botanic popular românesc, componente care apar alături de numele populare românești ale plantelor, în stratul secundar; nume

românești de plante care au corespondente în alte limbi ... și nume românești de plante care aparțin numai limbajului specialiștilor, cu referire specială la arbori și arbuști, la soiuri și varietăți de legume, de pomi și fructe, de viță de vie și struguri, de plante ornamentale. Aceste nume de plante se opun celor populare românești de plante numai prin aceea că n-au fost create de popor, chiar dacă unele dintre ele au ajuns să fie cunoscute de către acesta. Ele intră mai degrabă în categoria numelor oficiale ale plantelor.” (Bejan, 1991: 236)

Flora și fitonimele reprezintă una din cele mai interesante teme de cercetare lingvistică, care devine totodată, și o sursă de dificultăți dacă este vorba de traducere. „Terminologia botanică, variată atât la nivelul folosirii ei de către vorbitorii limbii-sursă, cât și la nivelul limbii-țintă, formează una dintre cele mai dificile probleme cu care se confruntă traducătorul și terminologul. Dificultatea primă o formează găsirea corespondentului celui mai cunoscut, literar, echivalent din punct de vedere științific, o dificultate cauzată de numărul mare de numiri și variante (regionale) din care trebuie extras termenul devenit literar, operație având ca punct de sprijin sintagma latină ce identifică, taxonomic, planta... Traducerea denumirilor nu este o acțiune simplă. Transpunerile defectuoase pun consumatorul interesat într-o mare încurcătură, iar pe specialiști, într-o căutare zadarnică în dicționarele limbii-sursă sau ale limbii țintă, spre a găsi echivalentul termenului tradus mot-a-mot” (Bălan-Mihailovici, 2011:177).

Bejan vorbește de opoziția dintre nomenclatura științifică (latină, internațională) a plantelor și cea națională, volumul său se ocupă în special de denumirile populare ale plantelor, fără ca autorul să precizeze varianta științifică a denumirii vreunei plante. De asemenea termenii cu care operează (*nume oficial, nume literar, comun, tehnic, generalizat sau standardizat*) demonstrează faptul, că la data elaborării volumului distincția dintre nume științific și nume popular, diferența dintre nomenclatura botanică internațională, nomenclatura botanică națională și nomenclatura botanică populară era acceptată la nivel teoretic, dar nu exista încă o terminologie standardizată și stabilizată în denumirea acestor tipuri de taxonomii botanice. Faptul, că azi vorbim de o nomenclatură științifică (internațională și națională) și de o nomenclatură populară în loc de nume oficial, literar sau celelelalte variante utilizate de Bejan, fenomenele care se petrec în interiorul acestor nomenclaturi, influențele și migrația termenilor (de exemplu mai sus amintitul caz al beladonei în loc de mătrăgună) sunt toate semnele unui proces de stabilizare terminologică marcată prin inovație. Opinia noastră subscrie cumva și celor exprimate de Bidu-Vrânceanu într-un studiu dedicat terminologiei agricole românești și schimbărilor petrecute în interiorul acesteia de-a lungul timpului: „modificările esențiale produse în a doua jumătate a secolului XX în științele agricole duc la concluzia că dominantă terminologiei utilizate este inovația. Aceasta se manifestă în forme și grade diferite în funcție de subdomenii și ramuri. În unele ramuri (precum agricultura în sens restrâns sau cultura plantelor) inovația se manifestă la nivel conceptual-semantic, îmbinându-se cu tradiția în păstrarea termenilor de bază (ca formă). Ramurile constituite în ultima parte a secolului se caracterizează integral prin inovație, au o codificare puternică și o afiliere internațională” (Bidu-Vrânceanu, 2010: 47)

Până la momentul apariției volumului lui Dumitru Bejan existau cercetări și studii legate de terminologia românească din domeniul agriculturii, botanicii sau al biologiei. Printre aceste studii menționăm: Dumitrăscel Stelian, *Terminologia uneltelor agricole în limba română pe baza ALR în Studii și cercetări științifice*, 1962/2; Ursu, N. A, *Formarea terminologie științifice românești*, 1962; Dumitrăscel Stelian, *Neologismul în terminologia agricolă românească pe baza ALR*, în *Anuarul de filologie*, 1964; Dumitrăscel Stelian, *Numele mașinilor agricole în graiurile limbii române pe baza ALR*, în *Limba Română*, 1967/6; Gheorghina Haneș, *Terminologia botanică în opera lui Mihail Sadoveanu*, în *Limba Română*, 1967/1; D. Macrea, *Terminologia agricolă românească*, în *România literară*, 1973/19; Ion Nuță, *Denumiri de soiuri de struguri în Moldova. Împrumuturile*, în *Anuar de*

lingvistică și istorie literară, 1973/24; Picoș, C. A., *Contribuții semantice asupra unor termeni de biologie*, în *Natura*, 1973/4; Ion Nuță, *Note lexicale și etimologice. Din terminologia viticolă*, în *Limba Română*, 1980/5; Ion Nuță, *De la nume proprii la nume comune în terminologia viticolă*, în *Limba Română*, 1981/3; Sanda Reinheimer-Râpeanu, *Denumirile românești ale ciupercilor*, în *Limba Română*, 1981/6; Mircea Seche, *Transferul terminologiei zoologice românești la denumirea unor plante*, în *Studii și cercetări lingvistice*, 1981/1; Ștefan, I. M.-Ed. Nicolau, *Scurtă istorie a creației științifice românești*, 1981; Ion Nuță, *Aspecte ale metaforei, în terminologia viticolă românească*, În *Anuar de lingvistică și istorie literară*, 1984/29; Guțu Modest, *Câteva remarci cu privire la unele forme ale terminologiei zoologice românești*, în *Limba română*, 1984/1; Ion Nuță, *Un caz de hipercorectare în terminologia viticolă: ceasla*, în *Limba Română*, 1985/5; Dumitru Bejan, *Despre numele științifice ale plantelor. Nume date genurilor*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 1985; Maria Purdela Sitaru, *Un sistem denominativ în terminologia românească de etnobotanică*, în *Studii și materiale privitoare la terminologia românească de etnobotanică*, 1986; Ion Nuță, *Note lexicale și etimologice din terminologia viticolă și pomicolă*, în *Bibliografia românească de lingvistică*, 1986-1987; Ion Nuță, *Substantive proprii devenite comune în terminologia viticolă*, în *Bibliografia românească de lingvistică* 1986-1987; Nicolae Saramandu, *Terminologia agrară și unitatea limbii române*, în *Flacăra*, 1987/36; Andrei, M., Andrei Cecilia, *Bioterminologia*, în *Natura*, 1987/1; Napoleon Albu, *Denumiri populare ale unor plante medicale*, în *Almanah Sănătatea* 89, 1989⁴. Volumul lui Dumitru Bejan, publicat în 1991 reprezintă, totuși, un moment cheie în evoluția studiilor dedicate taxonomiei botanice românești, el pregătind terenul pentru cercetări ulterioare efectuate de Andrei Negru, Ioan Milică, Aurelia Bălan-Mihailovici sau Angela Bidu Vrânceanu.

Bibliografie

- Bălan-Mihailovici, Aurelia, 2011, *Despre traducerea numelor de plante în limba română*, în *Dacoromania*, serie nouă, XVI, nr.2, Cluj-Napoca, -. 176-177
- Bejan, Dumitru, 1991, *Nume românești de plante*, Cluj-Napoca, Editura Dacia
- Bidu-Vrânceanu, Angela, 2010, *Terminologia agricolă/agronomică*, în Angela Bidu-Vrânceanu (coord), *Terminologie și terminologii*, București, Editura Universității București
- Cabré, Theresa, M., 1999, *Terminology. Theory, methods and applications*. In: Helmi Sonneveld, Sue Ellen Wright (editors): *Terminology and Lexicography Research and Practice* (1st ed. 1992 Barcelona, Emurics) Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company
- Milică, Ioan, 2010, *Modele naive și modele savante în reprezentarea lingvistică a realității: denumirile de plante*, în *Revista Limba română*, nr. 11-12, anul XX
- Nagy Imola Katalin, *Terminology issues and guidelines for teaching English for Special Purposes*, in Doina Butiurcă- Inga Druță- Imre Attila (eds), *Terminology and Translation Studies. Plurilingual Terminology in the Context of European Intercultural Dialogue*, Scientia Publishing House, Cluj-Napoca, 2011, ISBN 978-973-1970-63-9, pp. 271-284
- Negru, Andrei 2010, *Principiile și modalitățile de unificare și standardizare a nomenclaturii botanice românești*, în *Akademios*, nr 1, martie

⁴ Pentru a semnala evoluția remarcabilă a terminologiei și a termenilor față de momentul apariției acestor publicații, e de ajuns să ne gândim la sensul modificat al termenului *etnobotanic* (în 1986 desemnând doar numele populare ale plantelor) sau la impunerea formei de *plante medicinale* (probabil sub influența variantei engleze *medicinal plant*) în fața variantei din 1987, *plante medicale*

Resurse on-line

Busuioc Ileana, Cucu Mădălina, [Introducere in terminologie](http://ebooks.unibuc.ro/filologie/terminologie/frameset5.htm),
<http://ebooks.unibuc.ro/filologie/terminologie/frameset5.htm>
Săvulescu, Elena, 2010, Botanica sistematică, București,
<http://www.horticultura.ro/fisiere/file/ID/Manuale>
<http://www.ortografia.ro>
<http://ro.dexonline.ro>
<http://ro.termwiki.com>